

До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.04 Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

ВІДГУК

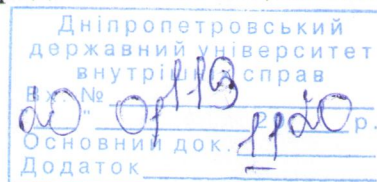
офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Денисова С.Ф., – на дисертацію Оксаніченка Андрія Сергійовича
«Поняття злісності за кримінальним правом України», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

Вивчення поданих А. С. Оксаніченком матеріалів дисертації та автореферату, а також ознайомлення з його публікаціями за обраною темою дає підстави стверджувати, що автором проведено достатній науковий аналіз теми актуальної в теоретичному та практичному плані, виділено новизну опрацьованих питань, сформульовано висновки й пропозиції, що виносяться на захист.

Можна констатувати, що дисертант досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на належному науковому рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, що висуваються до кандидатських дисертацій означеної наукової спеціальності.

Актуальність теми дослідження. Актуальність роботи відповідає спеціальності наукового пошуку. Україна перебуває на шляху розбудови демократичної держави та формування правових засад громадянського суспільства. Правова система будь-якої держави закріплює життєво важливі для всього суспільства вимоги, у тому числі, щодо захисту і забезпеченню правопорядку.

Складні умови існування української держави, спричинені політичними, правовими й економічними потрясіннями, призводять не тільки до соціально-економічних криз і загострення багатьох соціальних суперечностей, а й до поширення агресивних та злісних дій у вирішенні міжособистісних та міжгрупових конфліктів. Різноманітність видів злісної поведінки, яка має протиправний характер, від вербальної до фізичної агресії стала предметом дослідження багатьох представників соціальних та

природничих наук. На відміну від видів агресії, насильства, сутність злочинної поведінки залишається поки що недостатньо дослідженою вченими.

Форма вини конкретного злочину або безпосередньо вказується у диспозиції норми Особливої частини КК (як це зроблено, скажімо, у ст.ст. 115-119, 212), або (за відсутності чіткої законодавчої вказівки) встановлюється шляхом тлумачення ознак складу конкретного злочину, виходячи з легальних визначень умислу та необережності. Так, ніхто не сумнівається у тому, що крадіжка, грабїж і розбій – це умисні злочини при тому, що у диспозиціях ст.ст. 185-187 КК умисел як форма вини прямо не фігурує. Це саме стосується злочинів, що можуть бути вчинені шляхом обману, зловживання службовим становищем, злочинів, законодавче описання яких включає вказівку на мотив, мету, свідомість, завідомість або злісність. Законодавець при створенні норм або при їх вдосконаленні повинен це враховувати, а тому, як справедливо вказує дисертант, існує нагальна потреба в науковому узагальненні розроблених теоретичних підходів до кримінально-правової оцінки злочинів, ознакою яких є злісність, виокремленні найбільш типових проблем у ході їх кваліфікації, розробці на підставі такого аналізу теоретичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства і практики його застосування.

На початку своєї роботи А. С. Оксаніченко стверджує: «Розв'язання проблем кваліфікації діянь, конструктивною ознакою яких є така ознака як злісність на сьогодні є актуальним, оскільки має велике значення для встановлення наявності складів відповідних злочинів. На сьогодні в Особливій частині КК України у якості конструктивної ознаки складів злочинів у шести статтях передбачено таку ознаку як злісність. Вчені у галузі кримінального права та правозастосовчі органи неоднозначно розуміють досліджуване поняття. Це обумовлено тим, що законодавець не для всіх злочинних діянь чітко визначає його зміст у КК України, а ті тлумачення злісності, що містяться у тексті кримінального закону різняться за змістом. Загальне визначення поняття злісності у тексті КК України також відсутнє. Внаслідок цього роз'яснення змісту досліджуваної ознаки здійснюється, виходячи з аналізу конкретного складу злочину та за допомогою інших оціночних понять, внаслідок чого перед практичними працівниками ставиться більше питань, ніж відповідей. Позиції Верховного Суду України також не відзначаються одноставністю».

Таким чином, вагомість проблеми розуміння поняття злісності за кримінальним правом України, її актуальність, необхідність і нагальність вирішення, не викликає сумніву у виборі теми дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Робота А.С. Оксаніченка має важливе значення, і в цілому можна констатувати, що вибір теми, об'єкта та предмета дослідження є актуальними і обґрунтованими.

Не можна стверджувати, що обрана А.С. Оксаніченком тема є новою, адже сам автор вказує на те, що дослідженням окремих питань визначення змісту поняття злісності приділяли увагу у своїх працях такі вітчизняні науковці, як: А.М. Бабенко, Д.О. Балобанова, О.І. Белова, К.В. Бондарева, О.В. Бринзанська, С.Ф. Денисов, Л.В. Дорош, Д.П. Євтеєва, О.О. Житний, І.О. Зінченко, І.І. Литвин, І.М. Копотун, М.І. Мельник, С.М. Морозюк, Ю.В. Орел, І.В. Семенов, О.М. Сокурєнко, М.І. Хавронюк, В.В. Шаблистий та інші.

Проте, необхідно відзначити, що існуючі наукові розробки мають фрагментарний характер, оскільки лише частково стосуються досліджуваного поняття, і, як правило, пов'язані з тлумаченням злісності відносно до складу певного злочину. У жодній із існуючих праць злісність не розглядалась комплексно як наскрізне кримінально-правове поняття, а досліджувалась, як правило, під тим чи іншим кутом зору, залежно від складу конкретного злочину, де вона передбачена у якості конструктивної ознаки. На дисертаційному рівні окремо розглядувану ознаку також не досліджував жоден вітчизняний науковець.

Результати дослідження А.С. Оксаніченка видаються обґрунтованими, оскільки дисертантом опрацьовані джерела (235 найменувань), присвячених аналізованій проблемі. При цьому автор не тільки викладає ті чи інші позиції вчених, а й намагається проаналізувати ступінь їх аргументованості та надати власне бачення на підтримку чи заперечення поглядів інших авторів.

Метою праці дисертант визначає з'ясування поняття злісності, і на цій основі розробка пропозицій щодо вдосконалення КК України і практики його застосування в частині регламентації відповідальності за злочини, ознакою яких є злісність.

Для досягнення зазначеної мети ним поставлено такі завдання: з'ясувати стан теоретичної розробки поняття злісності; проаналізувати історичні підходи до регламентації відповідальності за злочини, ознакою яких є злісність; дослідити досвід регламентації відповідальності за злочини, ознакою яких є злісність, у кримінальному законодавстві

пострадянських держав; розкрити поняття злісності у сучасному кримінальному праві України; дослідити поняття злісності щодо тих складів злочинів, де вона є конструктивною ознакою; виявити та запропонувати вирішення спірних питань кваліфікації злочинів, ознакою складів яких є злісність; розробити пропозиції щодо удосконалення кримінальної відповідальності за злочини, ознакою яких є злісність.

Об'єкт і предмет дослідження визначені А. С. Оксаніченком, в цілому, відповідають темі роботи, хоча і не є беззаперечними, про що буде вказано окремо. *Об'єктом дослідження* є суспільні відносини у сфері кримінально-правового реагування з боку держави на вчинення особою злочинів, ознакою яких є злісність. *Предмет дослідження* – поняття злісності за кримінальним правом України.

Застосована автором *методологія* дослідження теми дисертації є традиційною для науки кримінального права. Вона достатньо опрацьована на науковому рівні. Дисертація базується на комплексному, системному підході, характеризується певним рівнем наукових узагальнень.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети й задач, об'єкта та предмета дослідження.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали 243 обвинувальних вироків суду за ст.ст. 164, 165, 166, 389-2, 390 та 391 КК України, розглянутих судами різних областей України, що розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень України.

Зміст і аргументація авторських понять видаються обґрунтованими, хоча, як убачається, окремі питання не позбавлені і певних суперечностей, про що буде зазначено нижче.

Висновки, зроблені в роботі, аргументовані критичним аналізом кримінального законодавства, а також позиціями вчених з відповідного питання і власними узагальненнями дисертанта.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Як зазначено автором, дисертаційна робота виконана на кафедрі кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ відповідно до: Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р. № 14-10; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275; Переліку пріоритетних напрямів наукових досліджень ДДУВС та кафедр, відповідальних за їх розробку, затвердженого наказом ректора

«Про забезпечення розробки пріоритетних напрямів наукових досліджень ДДУВС на 2015-2019 рр.» № 220 від 29.04.2016 р.; Плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт ДДУВС на 2019 р., схваленого вченою радою цього закладу вищої освіти (протокол № 4 від 27.12.2018 р.).

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, які виносяться на захист. Автором обґрунтовано новизну поданої праці, котра полягає у тому, що дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням в Україні, яке присвячене аналізу поняття злісності як наскрізного кримінально-правового поняття.

В результаті проведеного дослідження дисертантом сформульовано низку наукових положень та висновків, що *формулюються вперше, удосконалені та дістали подальшого розвитку*, а саме:

уперше: сформульовано поняття «злісності» у вітчизняному кримінальному праві: це умисне стійке спрямування особи на вчинення однорідних за своєю суттю діянь, що окремо не становлять високого рівня суспільної небезпеки і не є злочинними, проте у разі неодноразового (систематичного) їх вчинення у своїй сукупності досягають того рівня якості, коли у цілому діяння набуває ознак злочину; проведено історико-правове дослідження поняття «злісності» у пам'ятках вітчизняного кримінального законодавства, що дозволило виокремити та охарактеризувати дев'ять історичних періодів її генези та регламентації. Констатовано, що «злісність» у кримінальному законодавстві часів СРСР була регламентована як оціночна ознака, що могла підлягати розширеному тлумаченню та слугувала дієвим інструментом для необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності широкого кола осіб, залежно від суспільно-політичної ситуації на певний період часу. А тому розміщення «злісності» у статтях чинного КК України слід вважати даниною радянському періоду часу; здійснено дослідження особливостей нормативної регламентації відповідальності за злочини, ознакою складів яких є злісність, у державах колишнього Радянського Союзу. Зроблено висновок, що вітчизняному законодавцю недоцільно запозичувати досвід законотворців Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдови, РФ, Таджикистану та Туркменістану у частині побудови норм з категорією «злісність», оскільки статті КК цих країн багато у чому відтворено положення Модельного КК для країн СНД. Водночас доцільним вважається запозичити досвід законодавців Киргизької Республіки та Республіки Узбекистан щодо побудови норм Особливої частини КК без використання «злісності»;

удосконалено: аргументацію пропозиції щодо кваліфікації одноразових фактів недогляду за дитиною, що спричинили тяжкі наслідки, за ст. 166 КК України, оскільки невідомо скільки разів до цього батьки вчиняли подібні діяння, але завдяки сприятливому збігу обставин вони не призводили до настання таких наслідків. Визначальним для розв'язання цієї проблеми має бути об'єкт посягання та наслідки. У першу чергу в даному випадку відбувається посягання на нормальне існування дітей та створюється загроза їх належному фізичному, психічному і соціальному розвитку, а спричинення тяжких наслідків перетворює одноактний факт недогляду за дитиною на злочинне діяння; ідею, що при визначенні «злісності» при ухиленні від утримання слід брати до уваги час, протягом якого винна особа ухилялась від утримання, її спосіб життя та наявність і розмір доходів. У разі виправдовування особи відсутністю постійної роботи – наявністю факту звернення особи у період безробіття до органів державної служби зайнятості для постановки на облік з метою сприяння у підборі підходящої роботи. Крім того, це можуть бути випадки, коли особа втратила офіційний статус безробітного у порядку передбаченому п. 6 ч. 1 ст. 45 Закону України «Про зайнятість населення», внаслідок дворазової відмови від пропонування підходящої роботи за професією (спеціальністю); обґрунтування думки, що при кваліфікації діяння за ст. 391 КК України слід враховувати, що порушення вимог режиму у вигляді непокори набуває ознак «злісності» у разі вчинення неодноразово порушень, за які особа піддавалась переліченим у диспозиції вищезазначеної статті дисциплінарним стягненням і саме вчинення останнього за ліком, якщо не минули строки давності, є підставою притягнення особи до кримінальної відповідальності за зазначеною статтею. При чому основним, при визнанні непокори «злісною», має бути той факт, що до засудженого попередньо застосовувалось стягнення у виді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) або таку особу було переведено на більш суворий режим відбування покарання, а не якась певна кількість попередніх порушень режиму;

дістали подальшого розвитку: позиція, що найбільш оптимальним шляхом удосконалення статей КК України, які містять поняття «злісності» буде повне виключення з їх диспозицій розглядової кримінально-правової категорії, як такої, що у силу своєї емоційності та відсутності чіткого правового визначення лише створює зайві труднощі при правозастосуванні. Ст. 389-2 та 391 взагалі доцільно виключити з тексту КК України, як такі, що не відповідають підставам криміналізації, а також такому принципу кримінального права як економія кримінальної репресії;

думка, що для констатації факту щодо наявності складів злочинів, передбачених ст. 164 та 165 КК України достатньо утворення заборгованості зі сплати аліментів у розмірі, що сукупно перевищує суму відповідних платежів за три місяці, та підтвердження обізнаності особи про наявне рішення суду і відкриття виконавчого провадження, а також попередження особи, яка не сплачує аліменти, про необхідність виконання свого обов'язку та можливість притягнення до кримінальної відповідальності. Доказувати можливість особи сплачувати призначені їй аліменти шляхом отримання свідчень про наявність у відповідача нових речей, рівня життя, додаткового заробітку тощо не потрібно; позиція, що різниця між ст. 164 КК України та ст. 183-1 КУпАП полягає лише у процесуальному порядку притягнення до відповідальності. Питання визначення «злісності» ухилення від сплати аліментів, відповідно ст. 164 КК України, віднесено на розсуд батька чи матері, які не отримують необхідні виплати на утримання дітей, що з ними проживають. Тоді як при наявності заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців, державний виконавець, навіть без заяви стягувача, складає протокол про вчинення боржником адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 183-1 КУпАП, та надсилає його для розгляду до суду.

Винесені автором на захист положення, висновки, рекомендації загалом, попри дискусійність окремих з них, є новими або такими, що наділені істотними ознаками новизни. Зокрема, власне бачення шляхів вирішення певних проблем, обґрунтований підхід до їх розв'язання дозволили дисертанту висловити низку пропозицій, що заслуговують на увагу й підтримку.

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, з яких: основний текст – 211 сторінок, додатки – 1 сторінка, список використаних джерел (235 найменування) – 24 сторінки.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми у цілому, окремих її аспектів, переконують в тому, що відповідні питання є теоретично й практично важливими, до кінця нерозробленими в науці та перспективними для дослідження.

Проведене дослідження містить загальні висновки, а також автором формулюються пропозиції та рекомендації щодо удосконалення КК України, практики його застосування.

І хоча зазначені в дисертаційній праці позиції дисертант не беззаперечні, а окремі потребують уточнення та подальшої наукової розробки, про що буде вказано надалі, вони мають право на існування й спонукають до дискусії.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що висновки і пропозиції, які містяться в дисертації, можуть бути використані у:

- *правотворчості* – для вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за злочини, ознакою яких є злісність;

- *правозастосовчій діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині кваліфікації злочинів, ознакою яких є злісність;

- *навчальному процесі* – положення та висновки дисертації використовуються при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право» та «Кримінально-виконавче право»;

- *науково-дослідній роботі* – для подальших досліджень у галузях кримінального та кримінально-виконавчого права щодо тлумачення поняття злісності.

Особистий внесок здобувача. Положення дисертації є результатом самостійної роботи А. С. Оксаніченка. Результати дисертації пройшли належну *апробацію*. Основні положення проведеного дослідження висвітлено у 7 наукових публікаціях, з яких: 5 – статті в наукових фахових виданнях України та інших держав, 2 – матеріали конференцій.

Позитивна оцінка рецензованої роботи в цілому та її окремих положень не виключає можливості і необхідності висунути зауваження щодо позицій, які потребують критичної оцінки, уточнення, є спірними або вимагають наведення додаткових аргументів під час захисту та дають можливість вступити в дискусію з автором:

1. Предметом дослідження визначено поняття злісності за кримінальним правом України. Мету дослідження сформульовано як з'ясування поняття злісності, і на цій основі розробка пропозицій щодо вдосконалення КК України і практики його застосування в частині регламентації відповідальності за злочини, ознакою яких є злісність.

Разом з тим, першим пунктом висновків заявлено, що злісність не розглядалась комплексно як наскрізне кримінально-правове поняття. Саме словосполучення «наскрізне кримінально-правове поняття» у тексті дисертації вживається більше двадцяти разів. Виникає питання про предмет дослідження – все ж таки поняття злісності за кримінальним

правом чи як наскрізне кримінально-правове поняття. Більш того, автор веде мову ще й про удосконалення кримінально-виконавчого законодавства.

Нагадаю, що структура основного змісту роботи складається з двох розділів, що включають шість підрозділів. Загалом, не заперечуючи проти обраного авторського підходу, вважаю, що здійснити аналіз всіх складів злочинів, ознакою яких є злісність, а тим більше надати їм повноцінну кримінально-правову характеристику, в межах однієї дисертаційної праці, майже неможливо. За таких умов, кожен автор ризикує частину питань залишити поза увагою, що спостерігається і у роботі А. С. Оксаніченка (не вказано, чому саме ці склади злочинів було розглянуто, яка їх системність, що об'єднує, які гіпотези були висунуті автором в ході дослідження і чи спростовані вони або підтверджені, на що була звернута увага при вивченні кримінальних проваджень тощо).

Зрозуміло, що обсяг матеріалу є занадто великим для однієї дисертаційної праці.

Як вбачається, автору треба було б акцентуючи увагу на поняття «злісність» вказати питання, що виносяться у якості постановочних і будуть враховані у подальшій роботі, скажімо, при написанні монографії.

2. Як відмічалось, на підтримку заслуговує обрана дисертантом методологічна база дослідження. Як правильно відзначає автор, методи дослідження базуються на положеннях діалектики. Зокрема, А. С. Оксаніченко вказує «Основним методом, використаним у дослідженні, діалектичний метод наукового пізнання, який використовувався для дослідження поняття злісності у кримінальному праві (підрозділи 1.3. та 2.1.)» (с. 2-3 автореф., с. 12 дис.). На мою думку, доцільно було б уточнити яку ж саме діалектику автор положив в основу свого дослідження, матеріалістичну чи ідеалістичну, бо вони є взаємовиключними у низці принципів положень. Про необхідність такого визначення у дослідженнях науковців вже неодноразово наголошували, зокрема, В. Д. Гончаренко, В. О. Навроцький, О. Н. Ярмиш та інші.

Також здобувач вказує на використання історико-правового методу (с. 12 дисертації та с. 3 автореферату), що є цілком слушним та обґрунтованим. Разом з тим, фахівці із загальної теорії держави та права вказують, що в науці є історичний метод та метод історико-правового аналізу, а історико-правового методу не може бути. У зв'язку із цим інструментарій наукового пошуку варто формулювати більш точно.

3. Також варто вказати на характеристику стану наукової

розробленості теми – автор відзначив різних вчених різних часів, тоді як хотілося б побачити внесок зарубіжних науковців; при відсутності переліку умовних скорочень, у тексті роботи загальноприйняті скорочення та аббревіатури вживаються неоднаково; у матеріалах дисертаційного дослідження автором задекларовано його структуру у вигляді шести підрозділів, яким відповідають сім завдань та шість пунктів висновків, тоді як пунктів наукової новизни сформульовано вісім, три з яких – вперше. Виходить, що з кожного підрозділу дисертації здобувачу вдалося виділити майже по два пункти наукової новизни, що, враховуючи тему роботи та її актуальність, може мати місце, проте викликає певні застереження.

4. У підрозділі 1.3 «Зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за злочини, ознакою складів яких є злісність» досліджено КК Республіки Вірменія, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Грузії, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Молдова, Республіки Таджикистан, Республіки Туркменістан, Республіки Узбекистан, Російської Федерації, Естонської Республіки. Дійсно, у даному контексті очевидною є перспектива переймання прогресивного зарубіжного досвіду, при цьому, врахувавши українські традиції кримінально-правового регулювання. Проте, причому тільки окремі країни пострадянського простору згадуються здобувачем? Чому обрані лише вони? Такий підхід демонструє скоріше безсистемність у тих їх частинах, які стосується означеної проблеми.

5. Розділ 2 «Спеціальні питання кримінальної відповідальності за злочини, ознакою складів яких є злісність» містить три підрозділи, а саме 2.1 «Кримінально-правова дефініція злісності», 2.2. «Питання кваліфікації злочинів, ознакою складів яких є злісність» та 2.3 «Окремі питання удосконалення кримінально-правових норм, які містять поняття злісності».

Автор наводить цікаву низку висловлювань науковців, подекуди називає слушні пропозиції, але не завжди відстоює свою позицію та вступає у наукову дискусію з фахівцями. На мою думку, саме у цій частині можна було б використати існуючу емпіричну базу, яку як зазначено в роботі, становлять матеріали 243 обвинувальних вироків суду за ст.ст. 164, 165, 166, 389-2, 390 та 391 КК України, розглянутих судами різних областей України, що розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень України. Які конкретно статистичні дані використовувались і для чого? Чи правильно були кваліфіковані дії і чи не вбачається помилок у вироків суду? Чи були вивчені адміністративні протоколи? Чому не було хоча б часткового опитування слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів та ін.

із розглядуваних проблем?

Як вбачається, в подальшому вищевказаним питанням необхідно приділити окрему увагу.

Висловлені зауваження стосуються переважно дискусійних питань роботи, або окремих недостатньо чітких формулювань, або ж тих загальнотеоретичних проблем, які не були спеціальним предметом дослідження.

Автореферат дисертації А. С. Оксаніченка ідентичний за змістом основним положенням роботи.

Загальний висновок по дисертації. Оцінюючи роботу в цілому, констатуємо, що її позитивні моменти переважають висловлені критичні зауваження.

Робота є кваліфікаційною науковою працею, виконаною автором особисто у вигляді спеціально підготовленого рукопису, містить науково обґрунтовані теоретичні результати й наукові положення.

На підставі викладеного вважаю, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій, робота Оксаніченка Андрія Сергійовича «Поняття злісності за кримінальним правом України» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

Професор кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

С. Ф. Денисов

